

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Анотація. Досліджено аналіз формування та ефективність використання фонду заробітної плати на підприємствах. Проведено аналіз форм та систем оплати праці, досліджено підходи та оптимізацію систем оплати праці й організації роботи з оплати праці на підприємствах України.

Аннотация. Исследованы анализ формирования и эффективность использования фонда заработной платы на предприятиях. Проведен анализ форм и систем оплаты труда, исследованы подходы и оптимизация систем оплаты труда и организации работы по оплате труда на предприятиях Украины.

Annotation. The paper studies the analysis of the formation and the effectiveness of using the wage bill at an enterprise. The analysis of wage forms and systems has been carried out, the approaches and optimization of wage system and the organization of work on payment at the enterprises of Ukraine have been examined.

Ключові слова: заробітна плата, фонд заробітної плати, функції заробітної плати.

Організаціям оплати праці, а також напрямам її вдосконалення на підприємстві приділяється величезна увага. Заробітна плата є основною формою винагороди робітників за їх працю і забезпечує їх матеріальну зацікавленість в її результатах, а також дуже часто буває єдиним джерелом доходу робітників. У зв'язку з цим, питання вдосконалення заробітної плати постають на перше місце у керівників підприємств, саме тому ця тема є досить актуальною.

Значний внесок у розробку теоретичних основ обліку формування та використання заробітної зробили такі вчені: Бугуцький А. А., Вдовіченко М. Х., Дієсперов В. С., Поліщук В. Н., Сопко В. В., Струмилін Ц. Р., Слізенгер Г. З., Завгородній В. Н., Малік Н. І., Павлівська Н. Н., Яковлева Р. Н. та ін. У цих публікаціях широко розглядаються питання, пов'язані з обліком і організацією оплати праці, їх продуктивністю й ефективністю. Проте є ще багато нерозглянутих питань теоретичного, методологічного і практичного характеру.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ "Харківський завод підйомно-транспортного устаткування".

Предметом дослідження є організація оплати праці та шляхи її вдосконалення на ТОВ "Харківський завод підйомно-транспортного устаткування".

Ефективність функціонування і соціальний розвиток тих або інших суб'єктів господарювання (трудових колективів) забезпечується, перш за все, формуванням належних індивідуальних і колективних матеріальних стимулів, провідною формою реалізації яких є оплата праці.

Заробітна плата, як економічна категорія, належить до числа найважливіх. У науковій літературі зустрічаються більше двох десятків визначень заробітної плати. У сучасних умовах заробітна плата – це:

- економічна категорія, яка визначає відносини між власником підприємства і найманим працівником з приводу винагороди, яку відповідно до трудового договору власник повинен сплатити працівнику за проведений об'єм робіт [1];
- елемент ринку праці, що виступає як ціна товару, по якому працівник продає свою робочу силу [2];
- джерело задоволення особистих потреб найманого працівника, який повинен забезпечити об'єктивно необхідне відтворення робочої сили [3];
- елемент витрат на виробництво, який входить у собівартість продукції, і головний чинник забезпечення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці [4].

Відповідно до Закону України "Про оплату праці", заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, в грошовому виразі, який згідно з трудовою угодою власник або уповноважений орган виплачує працівнику за виконану роботу [1].

Аналіз праці та заробітної плати – одна з найважливіших і складних ділянок роботи, що вимагає точних і оперативних даних, в яких відображаються зміни в чисельності працівників, витратах робочого часу, категоріях працівників, кодах виробничих витрат і здійснюється контроль за використанням трудових ресурсів.

В умовах розвитку підприємництва й існування різних форм власності заробітна плата працівника вже не визначається розміром якоїсь гарантованої фундації оплати праці, а все більше залежить від кінцевих результатів діяльності та доходів усього підприємства. Потрібно враховувати, що і сам працівник все частіше стає більш-менш реальним співвласником підприємства. Тому винагороджуючи працівника-власника, необхідно нараховувати певний дохід не тільки за працю, але і за вкладений у підприємство капітал. Ураховуючи зміни в природі та механізмі формування заробітку працівника, замість поняття "заробітна плата" все частіше використовують такі терміни, як: "дохід", "трудовий дохід", "винагорода", "оплата праці", "заробіток".

Основними функціями оплати праці є: відтворювальна, стимулююча, регулююча і соціальна.

темів зростання продуктивності праці над темпами зростання середньої заробітної плати; відповідна оплата за виконану працю; державне регулювання оплати праці; простота, логічність і доступність форм і систем оплати праці, що забезпечує широку інформованість про їх сутність.

Аналіз формування та використання фонду заробітної плати підприємства є досить важливим видом аналізу діяльності сучасного господарюючого суб'єкта. Погляди різних авторів наведено у таблиці.

Таблиця

Методологічний підхід до аналізу формування та використання фонду заробітної плати

Джерело	Порядок аналізу формування та використання фонду оплати праці (ФОП)
Шадріна Г. В. [5]	Аналіз відносного та абсолютного відхилення фактичних показників ФОП від планових. Факторний аналіз, співвідношення темпів зростання продуктивності праці та ФОП з урахуванням індексу інфляції
Черкасова І. О. [6]	Аналіз проводиться в розділі аналізу трудових ресурсів підприємства систематично для контролю над використанням фонду заробітної плати, виявлення резервів зниження витрат за рахунок зростання продуктивності праці та зниження трудомісткості продукції
Івахненко В. М., Горбаток М. І. [7]	1. Аналіз фонду оплати праці як елемента затрат на виробництво на підставі спеціальної статистичної форми (1-ПВ). 2. Аналіз оплати праці за окремими статтями калькуляції, насамперед за статтею "Зарплата виробничих робітників". Аналіз використання ФОП розпочинають з визначення абсолютного відхилення від планового фонду або фактичного відхилення за базовий період. Установлюється співвідношення різних видів оплати праці (погодинна, відрядна та інші), а також виявляються непродуктивні виплати
Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. [8]	Під час аналізу виконуються такі завдання: 1) визначається абсолютна економія чи перевитрата; 2) дається оцінка використання кошторису з оплати праці; 3) виявляються фактори та визначається розмір їх впливу на економію чи перевитрату коштів з оплати праці; 4) обґрунтовуються зміни коштів на оплату праці; 5) пропонуються заходи для ліквідації причин перевитрат з оплати праці
Саннікова І. Н., Стась В. Н., Ергардт В. Н. [9]	Вивчення динаміки ФОП, виявлення непродуктивних виплат і необґрунтованої перевитрати по фонду заробітної плати, виявлення співвідношень темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної плати
Бутинець Ф. Ф. [10]	1. Оцінюються структура фонду оплати праці за економічним змістом, джерелами формування, категоріями працівників тощо. 2. Розраховуються абсолютне та відносне відхилення фонду заробітної плати. 3. Визначають вплив факторів на абсолютне та відносне відхилення ФОП. 4. Аналізується рівень середньої заробітної плати. 5. Установлюється відповідність між темпами зростання продуктивності праці і ФОП

З метою вдосконалення аналізу формування і використання ФОП було застосовано регресійний аналіз за результатами якого отримані такі дані:

$$y = 0,855869 + 0,64687 \times x_2.$$

Таким чином, було виявлено, що існує зв'язок між y (залежна змінна ФОП) та x_2 – (незалежна змінна питомої ваги службовців).

Зв'язок прямий, тобто збільшення кількості спеціалістів приведе до збільшення ФОП.

Отже, збільшення ФОП, а також зростання заробітної плати залежить від підвищення продуктивності праці так, щоб опереджувати зростання заробітної плати. Виконання такої умови знаходиться під дією низки факторів, як усередині підприємства, так і за ним. До таких факторів належать: зміна структури виробництва, рівня кваліфікації працівників, умови праці, міжгалузеве, внутрішньогалузеве і районне регулювання зарплати тощо.

Дотримання цього принципу необхідно також для збереження у робітників постійного стимулу до підвищення продуктивності праці.

Джерелами коштів, що спрямовані на підвищення заробітної плати, є:

- 1) економія ФОП, що одержана за рахунок додаткових заходів щодо підвищення продуктивності праці, зниження трудомісткості, зменшення чисельності персоналу, скорочення втрат робочого часу;
- 2) економія ФЗП, досягнута завдяки проведенню заходів щодо вдосконалення організації заробітної плати;
- 3) приріст ФЗП від збільшення обсягу виготовлення продукції, обчислені на підставі стабільних нормативів.

Наук. керієн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: практикум : навч. посібн. для студ. спец. 7.050106 "Облік і аудит", 7.050201 "Менеджмент організацій" / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Мних, О. В. Олійник. – Житомир: ПП "Рута", 2000. – 416 с. 2. Экономика предприятия / под ред. О. И. Волкова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 416 с. 3. Журавлев В. В. Анализ хозяйственно-финансовой деятельности предприятий : конспект лекций / В. В. Журавлев, Н. Т. Савруков. – Чебоксары, 2001. – 135 с. 4. Терещенко О. О. Финансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с. 5. Шадріна Г. В. Комплексний економічний аналіз хозяйственной деятельности / Г. В. Шадріна. – М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2003. – 138 с. 6. Черкасова И. О. Анализ хозяйственной деятельности / И. О. Черкасова. – СПб.: Издательский дом "Нева", 2003. – 192 с. 7. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. М. Івахненко.

М. І. Горбатов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 302 с. 8. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с. 9. Комплексний економічний аналіз : учебн. пособ. / И. Н. Санникова, В. Н. Стась, В. Н. Эргардт. – Барнаул, 2003. – 168 с. 10. Економічний аналіз : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / за ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 680 с. 11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99. № 996-XIV // Все про бухгалтерський облік. – 2000. – № 86. – С. 3–6.